

eg havde udtalt Dagen i Forveien. Det ærede Medlem mente, at jeg havde misforstaaet, ja endog saa kolossal misforstaaet hans Udtalelse, navnlig i et enkelt Punkt. Saa nødig jeg vil gjøre det ærede Medlem eller nogen Anden Uret, saa lidt er jeg istand til at kunne erkjende, at det har været Tilfældet i dette Punkt. Jeg har gjenmælt det ærede Medlems Foredrag, baade det første og det sidste, og har ikke kunnet komme til nogen anden Erkjendelse, end at jeg har haft fuld Grund til at sige, hvad jeg har sagt. Det ærede Medlem erkjendte jo, at den aandelige Paavirkning og Indflydelse, som kan udgaa fra disse Ungdomsskoler, kan være af Betydning, ja han sagde endog af overordentlig Betydning for en vis Klasse af Ungdommen, nemlig den, der tilhører Middelfstanden, som han senere i sit sidste Foredrag betegnede som Gaardmandsstanden. Jeg skal nu for det Første bemærke, at der gives efter min Mening ikke Noget her i Landet, som man kan betegne som Gaardmandsstanden. Der er en stor Forskjel indbyrdes imellem dem, der kaldes Gaardmand, en meget større Forskjel imellem dem indbyrdes, end der er mellem den Del af dem, som have de mindre Eiendomme, og paa den anden Side Husmandsklassen. Men lad det nu være, som det vil, saa tror jeg, at det staar fast, at det ærede Medlem udtalte, at saa vist som Opholdet paa Folkehøjskolen kan have Betydning for Unge af denne Klasse, var det ikke alene tvivlsomt, men — hans Udtryk reifærdiggjøre fuldkommen, hvad jeg udtalte, at han mente, nemlig — at det kunde endogaa være skadeligt for dem, der efter hans nærmere Betegnelse ere henvisste til at stole paa sig selv, til at tjene deres Brød ved deres Hænders Gjærning, altsaa de egentlige Arbeidere og Lyende, og for mit Vedkommende bliver det ikke bedre derved, at han har udvidet dette til ikke at skulle gjælde Landboalmuen og dens Børn alene, men tilspiede, at det ogsaa kunde udstrækkes til de andre Samfundsklasser. Det er ikke imod dette Sidste, jeg skal gjøre nogen Indsigelse; de ere naturligvis Alle stillede under lige Forhold i den Henseende, i hvilken Klasse eller Stand de end ere fødte, naar de ere under det Vilkaar, som det ærede Medlem betegnede ved at tale om at være henvisst til at stole paa sig selv, det vil sige ikke at have Udset til at aare Noget fra Forældre eller Iøvrigt at faae Noget andetsteds fra. Men naar man med aldeles ubildet Blif læser igjennem, hvad det ærede Medlem sagde, kan det ikke forstaaes anderledes, end at det ærede Medlem der har antydnet en Forskjel mellem de to nævnte Klasser, som jeg ikke kan erkjende har nogen som helst Betydning. At Arbeide, at Flid og Nøisomhed er nødvendig for den Klasse, man kalder Arbeidere, er Noget, som det ærede Medlem ikke behøver at undervise mig om, det har Livet i Sandhed vist mig fra Først af, og det er vel Noget, som Livet er

istand til at kunne lære Enhver, som er født under Vilkaar som dem, her er Tale om. Men hvad der ligger mellem det ærede Medlem og mig er dette, om det skulde være skadeligt, om det skulde svække Fliden, Nøisomheden, Trofastheden i Livets Kamp, at man bliver delagtiggjort i det Mindste i nogen Oplysning og faar nogen aandelig Paavirkning og Come til at kunne faste sit Blif ud over det strenge Arbeide, hvortil man er henvisst ved sine Livsfordøenigheder, og i denne Henseende kan jeg ikke erkjende, at jeg har gjort det ærede Medlem Uret. Jeg kan ikke se rettere, end at hans Ytringer have givet mig Anledning til at sige, hvad jeg har sagt. Jeg har ikke sagt, at det ærede Medlem vilde dele Folket i tvende Klasser og stille dem i Modsetning til hinanden. Jeg har — kun i mit første Foredrag — spurgt, om det ærede Medlem virkelig havde betenkt, hvilke Konsekvenser der vilde flyde af en saadan Deling, og jeg har henpeget paa, at disse Konsekvenser kunne være store Samfundsulykker, at de baade have været det i Fortiden og true med at blive det i Nutiden. Det vilde i Sandhed være et daarligheds Vidnesbyrd for Dannelsen og Oplysningen i det Hele, dersom det skulde være Tilfældet, at man ikke i noget Maal, Alt efter Come og den Leilighed, der gives dertil, kunde blive delagtig dert, uden derved at tabe Lysten og Interessen for sit ydre Kald og Tilfredshed med sin Stand. Det er min Overbevisning, at det ærede Medlem tager fejl, naar han tror — hvad han senere udtalte — at dette, om fattige unge Mennesker et halvt Aarstid kunne være under Paavirkning af en god Ungdomsskole, skulde fremkalde en saadan Udspredelse hos dem, at de skulde blive misfornøiede med deres Stand og deres Kald. Det er ikke Tilfældet, og i denne Henseende har jeg ogsaa en Erfaring at beraae mig paa, et Kjenndskab, som jeg har samlet mig i Livet. Det er kun dette, som jeg gjentagende vil betone, at dersom vi have Nie for at spørge ret for vort Samfund, for at fæstne det mod de Storme, der kunne komme, mod de Bevægelser, der reise sig i Tiden, saa kunne vi ikke let gjøre for Meget for at faae ikke blot enkelte Klassers Ungdom, men saa vidt muligt Alle, ind under en god aandelig Paavirkning og give dem Del i nogen Oplysning, i det Mindste saa megen, at de kunne faae Sands for selv at anvende den Tid, der senere i Livet bliver tilovers for dem, til at gaa videre ad den Vej. Det ærede 1ste kongevalgte Medlem (Andræ) holdt forleden et Foredrag, som jeg fulgte med stor Deltagelse, hvad en Del deraf angik, medens der var en anden Del, den, der angik vort Forsvarsvesen, hvori jeg ikke var saa enig med ham. I den sidstnævnte Retning sølte jeg mig mere tiltalt af, hvad der blev udtalt af den ærede 4de Lands-tingsmand for Kjøbenhavn (Sonquieres). Naar den Del af det ærede Medlems Tale, der gik ud